

Kültür ve Yürüyüş Rotaları

Dünyada ve ülkemizde toplumların inanç, ticaret, göç, savaş veya diğer kültürel geleneklerini sürdürmek amacıyla tarihsel süreçte kullandıkları yollar esas alınarak oluşturulan; veya bir bölgenin jeolojisini, coğrafyasını, doğal güzelliklerini, tarihi ve kültürel değerlerini yürüyerek veya bisikletle keşfetmeye olanak sağlayan uzun soluklu yürüyüş yolları bulunur. Bu yollar yüzlerce, bazıları binlerce kilometre uzunlukta olabilmektedir. Son zamanlarda doğasever ve gezginler tarafından çok tutulan bu yollar sayesinde turizm, kum-deniz-güneş üçlemesine dayanan klasik sınırlarının ötesine taşıp dört mevsim ve kırsal alana yayılarak yeni bir boyut kazanmıştır. Günümüzde çeşitli ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri hem kültürlerarası diyalogun geliştirilerek ortak doğal ve kültürel mirasa sahip çıkmak hem de sürdürülebilir kırsal kalkınmayı teşvik etmek amacıyla kültür yollarının oluşumuna öncülük etmekte ve desteklemektedir. Oluşturulan kültür ve yürüyüş yolları, uluslararası tanınırlığı olan yol işaretleriyle işaretlenmekte, harita, GPS ve rehber kitap gibi çeşitli dokümantasyonlarla olabildiğince standart hale getirilerek insanlar yürümeye özendirilmekte, daha çok insanın kültür turizmi içinde yer alması sağlanmaktadır.

Hüseyin Sarı

Ankara Üniversitesi,
Fizik Mühendisliği Bölümü, 06100,
Tandoğan-Ankara
hsari@eng.ankara.edu.tr

Kültür Yolu

Kültür yolu orman içlerinde veya kırsal alanlarda sıkça gördüğümüz sıradan patika yollardan farklıdır. Değişik tanımları olsa da kültür yolu en basit şekilde şöyle tanımlanabilir: inanç, göç, ticaret gibi ortak kültürel değerlerin şekillendirdiği bir veya birden çok güzergahı içeren, uzun erimli tarihi yollardır. Bu yollar,

yörüklerin mevsimlik göç yolları gibi Anadolu'ya özgü ulusal ölçekte veya İpek ve Baharat Yolu örneklerinde olduğu gibi birçok ülkenin topraklarından geçen uluslararası uzantılı ve uzun erimli olabilir. İpek ve Baharat yollarının yanı sıra hem ticaret amaçlı hem de Roma ordularının kullandığı Balkanlar'ı İstanbul'a bağlayan Via Egnatia Yolu, askeri ve ticaret amaçlı Roma ve Kral Yolları tarihsel süreçte kullanılan kültür yollarının en bilindik olanlarındandır. Kurtuluş Savaşı sırasında İnebolu'ya gemilerle getirilen cephanenin Anadolu'ya gizlice taşındığı İnebolu-Kastamonu arasındaki kağrı yolu (İstiklal Yolu) yakın tarihimiz açısından önemli bir güzergahtır ve ulusal tarihi bir yola verilebilecek özgün bir örnektir.

Tanımda vurgulandığı gibi bir kültür yolunun öncelikli olarak bir temasının olması gerekir. Tema, yolun tarihsel süreçte kullanım amacını yansıtır ve göç, tuz, şarap, zeytin, hac, savaş, tarihsel olay gibi çok çeşitli olabilir. Bu bilindik temaların yanı sıra günümüzde ekoloji, jeoloji, doğa, yemek kültürü (gastronomi), endüstri gibi insanları hareketlendirmeye özendiren unsurlar içeren ve ortak bir tema etrafında şekillendirilen rotalar da bulunmakta ve oldukça ilgi görmektedir.

Sanayi devrimiyle birlikte ulaşım motorlu taşıtların kullanılmaya başlamasının ardından tarihi yolların neredeyse tamamı atıl kalmış, değişik seviyelerde tahribata uğramış veya üstüne modern yolların yapılmasıyla birçoğu kaybolmaya yüz tutmuştur. Bir zamanlar önemli işlevleri olan bu yollar günümüzde yürümeyi heveslendirecek durumda değildir.

Tamamı olmasa da varlığı, kalıntıları günümüze kadar gelebilmiş tarihi yolların tekrar canlandırılıp kültür yolu olarak turizme kazandırılarak günümüz gezginlerinin bu yollarda bilinçli ve güvenli yürüyüş yapmalarını sağlayabilmek için bazı düzenlemelerin ve gerekli bilgilendirici dökümanların oluşturulması gerekir. Bu amaçla öncelikle yolun özgün güzergahını olabildiğince belirleyip rota uygun şekilde işaretlenmelidir. Yolu günümüz gezginlerine cazip kılacak güzergah üzerinde var olan kültürel, doğal ve görülmeye değer diğer ilginç öğelerle ilişkilendirilerek güzergah zenginleştirilmelidir; böylece yolun cazibesi artacaktır. Ayrıca yol güzergahını belirlerken

günümüz koşulları dikkate alınarak yürüyüşçülerin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri şekilde düzenlemek de gerekir. Örneğin su kaynakları, konaklama ve yiyecek takviyesi yapılabilecek yerleşim yerlerini olabildiğince rotaya katmak yürümeyi kolaylaştırması açısından önemlidir. Dolayısıyla bir kültür yolunun günümüzde kullanılan güzergahı yolun aktif kullanıldığı dönemdeki özgün güzergahından farklı olabilmektedir. Örneğin Antalya-Yalvaç arasındaki Aziz Paul Yolu (500 km), Hristiyanlığı Kudüs dışında yaymaya çalışan Aziz Paul'un Anadolu'ya geldiğinde Perge antik kentinden İsparta-Yalvaç'a (Psidia Antiokheia) giderken izlediği güzergahı içeren inanç temalı bir kültür yoludur. Aziz Paul'un yürüdüğü güzergahı günümüzde birebir yürümek neredeyse imkansızdır, ama bu yürüyüş güzergahı üstünde olan görülmeye değer doğal ve diğer tarihi eserlerle birleştirilerek yolun keyifli bir yürüyüş rotası olması sağlanabilmiştir.

Uzunluğu yüzlerce hatta binlerce kilometreleri bulan kültür yollarında herkesin yürüyebilmesini kolaylaştırmak için yolun uygun şekilde işaretlenmesi gerekir. Rota işaretlerinin belli bir standardı vardır. Avrupa ve ülkemizde kullanılan işaretleme Grande Randonne tarzı işaretlemedir. Kırmızı-beyaz renklerle yapılan bu işaretleme bütün güzergah boyunca yürüyüşçülerin kolaylıkla takip edebilecekleri sıklıkta yapılır (Şekil 1a). Bu işaretler yol üstünde hali hazırda var olan direk, kaya, ağaç gibi işaret yapılmaya uygun her türlü nesnelerin üzerine, kolay görülebilecek şekilde yapılır. Ayrıca standart olmasa da yol üstünde önemli kavşak noktalarına yürüyüşçüleri bilgilendirip yönlendirecek yön tabelaları da yerleştirilir (Şekil 1b). Rota işaretleri ve yön tabelalarının yanı sıra yolla ilgili diğer yardımcı bilgilerin de oluşturulması gerekir. Bunlar arasında rota tarifleri, konaklama alanları ve su kaynaklarını içeren kapsamlı bir rehber kitap, ayrıntılı haritalar, gps verileri, web sayfası ve son yıllarda akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla oldukça pratik hale gelen ve neredeyse herkesin kullanabileceği yolun mobil uygulaması da yapılmaktadır.

Kültür temalı yolların yanı sıra eğlendirilen (rekreasyon) amaçlı doğa yürüyüşlerinin yapıla-

Şekil 1. Kültür ve yürüyüş yollarında yürüyüşçülerin kaybolmadan güvenli yürüyüş yapmalarını sağlamak amacıyla rotası uluslararası tanınırlığı olan işaretlerle (Grande Randonnee) işaretlenir (a) ve belli noktalara yürüyüşçüleri bilgilendirmek için yön tabelaları yerleştirilir (b).

bildiği uzun yürüyüş yolları da günümüzde oldukça popülerdir. Japonya’da Hokkaido Doğa Yolu (4585 km), Pasifik Zirvesi Yolu (Pacific Crest Trail-4265 km) ve ülkemizdeki Yenice Orman Yolları (396 km), Küre Dağları (482 km) ve Sarıkamış Parkurları (256 km) bu türden yürüyüş yollarına verilebilecek örneklerden bir kaçıdır.

Yürüyüş ve bisiklet gibi kas gücüne dayalı yürüyüş rotalarına ek olarak farklı ülkelere yayılmış olan ortak kültürel bir temaya odaklı rotalar da son yıllarda yaygınlaşmaktadır. Bunlar, tarihsel süreçte fiziksel bir yol güzergahı olarak kullanılmayan, ama ortak bir kültürün izini taşıyan bir “kültür koridoru” özelliğindeki rotalardır. Bu rotalar, daha çok motorlu araçlarla keşfedilen, rotanın kendi özgün işaretlemsinin olmadığı, fakat koridor boyunca hali hazırda var olan diğer kültür yollarını kullanırlar. Örneğin aralarında Türkiye’nin de bulunduğu, teması zeytin olan Akdeniz ülkelerini kapsayan Zeytin Ağacı Rotası (Routes of the Olive Tree), Avrupa Seramik Rotası (European Route of Ceramics) ve 32 ülkeyi kapsayan Avrupa Endüstriyel Mirası Rotası (European Route of Industrial Heritage) bu türden rotalara örnek olarak verilebilir.

Neden Kültür Yolu?

Kültür yollarının, sıradan yürüyüş parkurları ile karşılaştırıldığında bir çok üstünlüğü vardır. Öncelikle kültür yolları, temasıyla insanları yürümeye özendirir; bilinçli ve güvenli yürüyüş imkanı sağladığı için de cesaretlendiricidir; aynı zaman-

da gözden uzak kalmış ve unutulmaya yüz tutmuş somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasına, canlanmasına katkı sağlar; turizmi kırsal alanlara yayarak çeşitlendirir, güzergah üzerinde yaşayan yerel halkın turizmden gelir elde etmesinin yolunu açar.

Hikayesi olan ve kökeni eski zamanlara uzanan bir yolda yürümek güçlü bir motivasyon kaynağıdır ve bu yönüyle insanları yürümeye özendirir. Çünkü yolun teması ve güzergah üsünde temaya ait görsel kalıntılar, yolun aktif olarak kullanıldığı dönemle yürüyüşçüler aralarında tarihi bir köprü kurulmasını kolaylaştırır. Örneğin efsaneleri ile ünlü Kral Midas’ın yaşadığı, Sakarya ve Porsuk nehirlerinin şekillendirdiği Frigya’da, derinliği 3 metreye ulaşan antik yollarda yürümek insanları Frigya’nın 3000 yıl öncesi mistik atmosferine götürebilir; veya güneyde, Akdeniz manzarası eşliğinde Likya Yolu’nda yürüyen biri kendini 2 bin yıl önce Likya kentleri arasında yürüyen bir Likyalı gibi hissedebilir.

Bu deneyimin yanı sıra kültür yollarının işaretlenmiş olması ve güzergah boyunca yönlendirici tabelaların bulunması, harita, gps ve mobil uygulamalar gibi çeşitli yardımcı bilgi kaynakların olması yürüyüşçülerin kaybolmadan, güvenli ve bilinçli yürümelerini sağlayacağı için insanları yürümeye cesaretlendirir. Kültür yolları bu yönü ile doğa yürüyüşünden ayrılır; bölgenin önceden bilinmesine veya bilen birine veya bir rehberin eşlik etmesine gerek kalmadan yürüyüşçülerin kendi başlarına güvenli bir yürüyüş yapmalarını sağlar.

Doğaseverlere ve yürüyüşçülere sunduğu bu çekici yönlerin yanı sıra kültür yolları güzergah üzerinde yaşayan yerel halk için de önemlidir. Kültür yolları sayesinde kaybolmaya yüz tutmuş, özellikle kırsal alanlarda gözden uzak kültürel değerlerin canlandırılması, korunması ve turizme kazandırılmasını sağlayarak turizmi çeşitlendirir, turizmin kırsal alanlara ve bütün yıla yayılmasını, yerel halkın turizmden gelir elde etmelerini sağlar.

Bir yürüyüş yolunda yürümek aynı zamanda kişisel gelişime de katkı sağlar, ülkemizi, insanımızı ve belki de en önemlisi kendimizi daha iyi tanımamızı sağlar. Uzun soluklu ve doğanın içinde yürümek fiziksel ve ruhsal sınırlarımızı deneyimlememizi, kendimizi daha iyi tanımamızı sağlar.

Ayrıca kültür yollarını yürüten turistlerin profili düşünüldüğünde genellikle eğitilmiş, gelir seviyesi ortalamasının üstünde, tarih, doğa ve kültür bilinci yüksek ve çevreye duyarlı insanlar olduğu görülür, çünkü kültür yollarında yürüme etkinliği sadece bir eğlencinlen etkinliği değil aynı zamanda öğrenme ve kültürel deneyim edinmek için bir fırsattır. Bu profile sahip turistlerin bölgeye uzun vadede olumlu yönde katkılar sağlayabilecek potansiyeleri olması, bölgenin korunması ve ileride oluşabilecek tehditler karşısında iyi bir kamuoyu oluşturma potansiyeli kültür yollarının görünmeyen diğer faydaları arasındadır.

Kültür Yollarında Yürümek

Temalı bir yolda yürümek oldukça heyecan verici ve keyiflidir; yeni maceralar, tecrübeler ve yeni dostluklar edinilir. Sorunsuz ve keyifli bir yürüyüş için bazı önemli noktaları akılda bulundurmak gerekir. Öncelikle doğa yürüyüşleri konusunda temel düzeyde de olsa bilgi sahibi olmak, doğada nasıl davranılacağını bilmek gerekir. Bu temel bilgilerin yanı sıra uygun yürüyüş ve kamp malzemeleri de gereklidir. Rahat bir yürüyüş botu ve vücuda uyumlu iyi bir sırt çantası yürüyüşler için gerekli en temel malzemelerdir. Eğer kamplı yürüyüş yapılacaksa mevsimine uygun çadır, uyku tulumu gibi diğer kamp malzemelerinin de bulunması gerekir.

Şekil 2. Şekil 2: Kamplı yürüyüş (Frig Yolu)

Kültür yollarında yürümek uzun soluklu ve dayanıklılık gerektiren etkinliklerdir, bu nedenle yolun tamamını tek seferde yürümek zorlayıcı olabilir. Yürüyüşü belli bir plan dahilinde zamana yayarak, peyderpey yürümek önerilir. Ayrıca mevsim koşullarını da göz önüne alarak planlama yapılmalıdır.

Çok popüler olan rotalarda konaklama ve yiyecek imkanları genellikle yol üstünde bulunan yerleşim yerlerinden edinilebilir. Bu tür yollarda yürürken çadır ve yiyecek taşımak gerekmemebilir, hafif yüklerle yürüyüş daha keyifli hale gelir. Örneğin Everest Anakamp güzergahı dünyanın en çok yürünen yürüyüş parkurlarındandır, sadece uyku tulumu taşımak yeterlidir, yol üstünde birçok noktada konaklanabilecek kapalı mekanlar ve yemek yenebilecek (çayevleri) yerler bulunur.

Kültür yolları ile ilgili akıllara gelen sorulardan biri de yürüyüş esnasında karşılaşılabilecek olası tehlikelerdir. Doğa sporlarının her türüsü belli bir risk barındırır, bunun için doğada olmanın gerektirdiği bazı önemli davranış biçimlerinin bilinmesi gerekir. Kültür yollarında fazladan bir risk genellikle bulunmaz, bu yollarda birçok kişi yürüdüğü için genellikle tekindir. Ama yürüyüş öncesi güzergah konusunda bilgi edinilmesi, rehber kitaplardan rotanın ayrıntıları ve varsa blog veya web sayfalarından yolu yürüyenlerin paylaştığı deneyimleri edinmekte her zaman fayda vardır.

Yaban hayvanlar sanıldığı gibi bir tehlike değildir çünkü bu hayvanlar normal koşullarda saldırgan davranışlar sergilemezler, davranışları daha çok savunma odaklıdır. Tehlike oluşturabi-

lecek yaban hayvanlarının yoğun olduğu bölgelerde yapılacak yürüyüşlerde bu hayvanlara fazla yaklaşmamak ve beslemeye çalışmamak gerekir. Örneğin California'daki Sekoya Milli Parkı'nda (Sequoia NP) ayları yiyeceklere çekmemek için yürüyüşçülerin yiyeceklerini park yetkililerinin verdiği korumalı bidonlarda taşımaları ve saklamaları gerekir. Ülkemizdeki yürüyüş yollarında ise daha çok çoban köpekleri potansiyel tehlike oluşturlar. Ama bu hayvanlar da saldırı amaçlı değil sürüyü koruma içgüdüğü ile hareket ettiklerinden çobanla temasa geçmeden sürüye yaklaşmamak gerekir.

Dünyada ve Ülkemizde Kültür Yolları

Dünyada ve ülkemizde tematik ve doğa içerikli birçok yürüyüş rotası bulunmaktadır. Son zamanlarda daha çok insan kültür yollarında yürümekte veya bisiklet sürmekte, yollar ve yol hikayeleri film ve belgesellere konu olmaktadır.

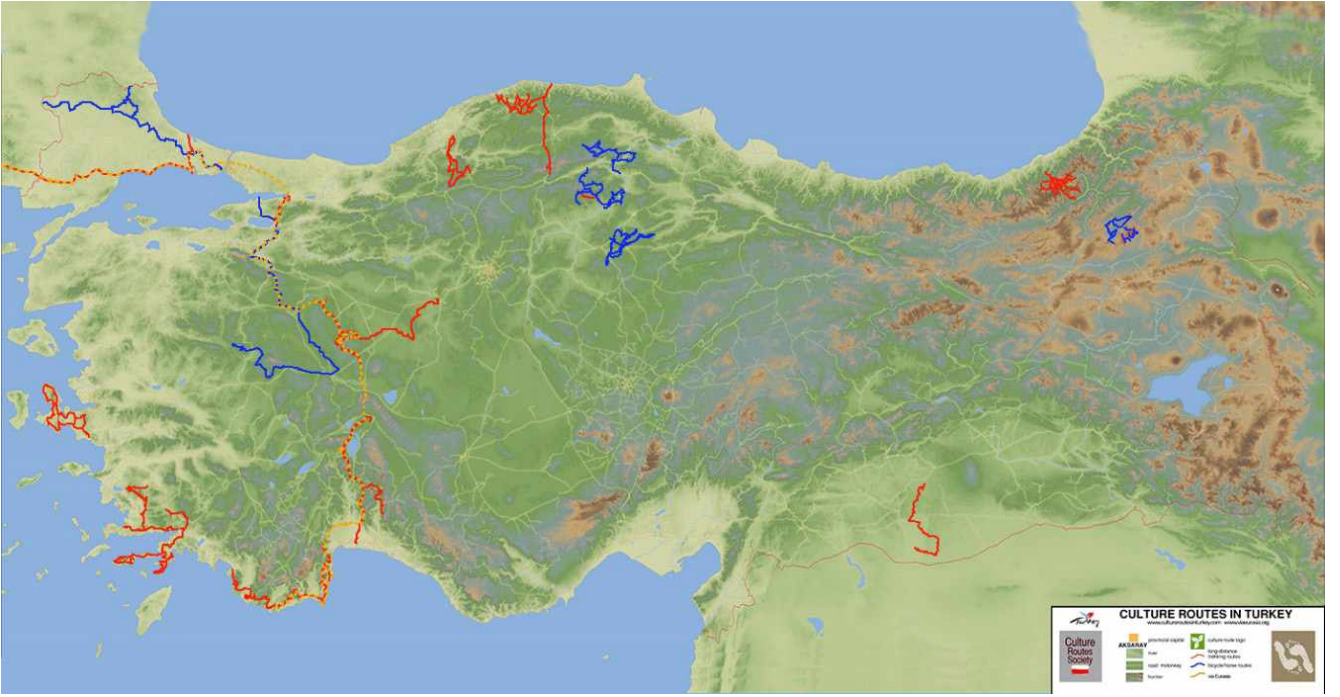
Dünyanın en uzun rotası Kanada'nın Atlantik, Pasifik ve Artik kıyıları arasında uzanan, eski ismi Trans Kanada Yolu olan Büyük Yol'dur (The Great Trail). Toplam uzunluğu 24 bin kilometrenin üzerinde olan bu yol sadece yürüyüş yolu değil, bazı bölümleri bisiklet, kano ve kar kayağı (snowboard) gibi farklı doğa aktiviteleri barındıran parkurların toplamından oluşmaktadır. Bu yolun yanı sıra Kuzey Amerika'da Pasifik kıyılarına paralel uzanan Pasifik Zirvesi Yolu (Pasifik Crest Yolu-4270 km) Amerika-Meksika sınırından başlayarak kuzeyde Kanada sınırına kadar uzanır. Yine Amerika Birleşik Devletleri'nin doğusunda, Georgia ile Main eyaletleri arasında kalan Apalaş Yolu (Appalachian Trail) 3500 km uzunluğuyla uzun soluklu yürüyüş yollarının diğer örnekleridir. Nepal'de Annapurna Halkası (Annapurna Circuit-230 km) ve Everest Ana Kamp (68 km) Himalayalar üzerinde bulunan dünyanın en çok yürünen yürüyüş rotalarındandır. Bu rotalar kısa olmalarına rağmen seyrettikleri yükseklikten dolayı (En yüksek geçit 5416 m) zorlayıcıdır ve yüksekliğin yarattığı zolumsuz koşullardan dolayı yürüyüşler uzun zamana aralığına yayılır.

Avrupa'nın ilk kültür yolu hac yolu olarak da bilinen Santiago de Compostela Yolu'dur (Aziz James Yolu). 1987 yılında Avrupa Kültür Rotaları

Konseyi tarafından kültür yolu olarak tescil edilen bu yol Avrupa'da farklı noktalardan başlar ve İspanya'nın kuzeyinde Galiçya'da Santiago'da sonlanır. Yolun en uzun parkuru 1000 kilometredir ve dünyadaki en popüler kültür yollarından biridir. Avrupa Birliği sınırlarında kalan kültür yollarını Avrupa Kültür Rotaları Konseyi (The Cultural Routes of the Council of Europe) tesciller. Konsey, Avrupa'nın ortak Avrupa değerlerini temsil eden, bu değerleri zenginleştiren, en az üç Avrupa ülkesinin ortak paydasında bulunan temalı yolları tescil eder. Avrupa'da 30'un üzerinde tescilli kültür yolu bulunmaktadır.

Ülkemizde de tarih boyunca Anadolu'yu yurt tutmuş çeşitli medeniyetler tarafından kullanılan inanç, ticaret ve göç temalı veya Anadolu'nun sıra dışı doğal ve jeolojik güzelliklerinin etrafıca görülebileceği 20'den fazla tematik yürüyüş yolu bulunur (Şekil 3). Bu yollar, Anadolu'nun zengin tarihini, kültürel ve doğal güzelliklerini yürüyerek, bisiklet veya at üstünde keşfetmeye olanak sağlar. Ülkemiz, kültür yolları ile geç tanışmış olsa da (Likya Yolu-1998) Anadolu'nun sahip olduğu çok çeşitli zenginliklerden dolayı kültür yollarının sayısı ve çeşitliliği görece kısa zamanda hızla artmıştır ve artmaya da devam etmektedir. Ülkemizdeki yolların tamamı uluslararası tanınırlığı olan Grande Randonne tarzı kırmızı-beyaz yol işaretleri ile işaretlenmiştir. Ülkemizdeki kültür yollarını bünyesinde barındıran, yollarla ilgili standartları belirleyen ve yolları tescilleyen dernek Antalya'da bulunan Kültür Rotaları Derneği'dir.

Teması Likya kentleri olan Likya Yolu, ülkemizin ilk işaretli kültür yolu ve dünya çapında tanınırlığı en yüksek olan, hem yerli hem de yabancı yürüyüşçüler tarafından en çok yürünen yoldur. Fethiye Ölüdeniz'den başlayıp Antalya'ya kadar uzanan 535 kilometre uzunluğundaki bu yol Leton, Apollonia, Santos ve diğer antik Likya kentlerinden geçer. İzmit'den başlayarak Kütahya'nın Simav ilçesinde sonlanan Evliya Çelebi Yolu (650 km) ünlü seyyah Evliya Çelebi'nin at üzerinde Hac'a giderken izlediği yolu takip eder. Bu yolun özelliği ülkemizin ilk ve tek at yolu olmasıdır. Sufi Yolu (801 km), ülkemizdeki inanç temalı bir başka yürüyüş yoludur ve Osmanlı dönemindeki hac yolunun İstanbul-Konya arasındaki bölümünü

Şekil 3. Ülkemizdeki ulusal ve uluslararası kültür yollarının dağılımı (Kaynak: Kültür Rotaları Derneği).

içerir. Kızılırmak Havzası Gastronomi Yolu (305 km) ise ülkemizin gastronomi temalı ilk yürüyüş yoludur.

Anadolu coğrafyasının birçok sıradışı tarihi ve doğal güzelliklerinin yürüyerek ve bisikletle keşfedilebileceği uzun yürüyüş yollarından biri de Frig Yolu'dur (Şekil 2). Yol, 3000 yıl önce Trakya'dan

Şekil 4. Frigya'yı kaplayan yumuşak tuf kaya yapısından dolayı derinliği bazı noktalarda 3 metreyi bulan dünyanın başka yerinde görülmeyen çok geniş bir antik yol ağı bulunmaktadır.

boğazlar üzerinden Anadolu'ya geçerek, günümüzde Ankara, Afyonkarahisar, Eskişehir ve Kütahya illerini de içine alan geniş bölgede parlak bir uygarlık kurmuş Friglerin izlerini sürer. Friglerin siyasi başkenti Ankara yakınındaki Gordion antik kentidir ama en etkili oldukları ve birçok anıtsal ölçekte eser bıraktıkları yer Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar il sınırlarında kalan ve arkeoloji literatüründe Dağlık Frigya olarak bilinen bölgedir. İrili ufaklı birden çok vadilerden oluşan bu bölge jeoloji ve kültürün birbirine geçtiği bir coğrafyadır ve barındırdığı doğal oluşumlarla Kapadokya'dan pek geri kalmaz (Şekil 4). Üç noktadan başlayarak Frig Vadileri'ne nüfus eden Frig Yolu, Friglerin dini merkezi Yazılıkaya Midas Anıtı'nda birleşir. Uzunluğu 506 km olan yol, Frig Vadileri'ni bir bütün olarak yürüyerek ve bisikletle keşfedilmesine olarak sağlar, bölgedeki jeolojik oluşumların en iyi görülebileceği güzergahları izler. Frig Yolu, bölgede birçok anıtsal eser bırakmış olan Friglerin ayak izlerini sürse de yol güzergahı boyunca keşfedilecekler sadece bunlarla sınırlı değildir. Vadilerin öne çıkan en özgün yanı antik yol ağıdır. Bu bölgedeki yol izleri, bazı yerlerde derinliği 3 metreyi bulur ve mimari açıdan taş döşenerek yapılmış Roma ve Kral yollarından farklıdır. Frigya'daki yollar, bölgeyi kaplayan yumuşak tuf kayaları at arabalarının tekerleklerinin aşındırması sonucu oluşmuştur.

Ülkemizde, yukarıda bahsedilen yolların yanı sıra ayrıca, Hititlerin yaşadığı coğrafyayı keşfeden Hitit Yolu (385 km), Bodrum ve Datça yarımada-larına dağılmış olan Karia uygarlığının yürüyerek keşfetmeye olanak sağlayan Karia Yolu (820 km), İzmir yarımadasında, başta İyon kentleri olmak üzere yarımada'nın tarihi ve kültürel değerlerini keşfeden Efes-Mimas Yolu (709 km) ülkemizdeki tarih temalı kültür yollarından bazılarıdır. İstanbul-Viyana arasındaki Sultanlar Yolu (2100 km), Viyana kuşatmaları sırasında Osmanlı ordusunun güzergahını takip eden, ülkemizde başlayıp yurtdışında sonlanan uluslararası bir yürüyüş yoludur. Hz. İbrahim Yolu, henüz tamamı hayata geçirilmemiş olsa da Şanlıurfa ile Kudüs arasında uzanan inanç temalı uluslararası kültür yollarımızdandır. Ülkemizdeki kültür yolları ve yollarla ilgili ayrıntılı bilgilere Kültür Rotaları Derneği web sayfasından (culturalroutesofturkey.com) ulaşılabilir.

Kültürler arası diyalogu geliştirmek üzere farklı kültürlerle ait, farklı amaçlarla kullanılmış (ticaret, askeri), üzerinde farklı dinlere (Hristiyan, müslüman) mensup insanların yaşadığı çeşitli uygarlıklara ait yolları (Roma, Kral Yolu) birleştirerek oluşturulan yollardan biri de Avrasya Yolu'dur (Via Eurosia-3900 km). Hala üzerinde çalışılmakta olan kıtalararası bu yol Avrupa'daki önemli bir yol olan, İngiltere'den Roma'ya uzanan Via Francigena'yı Anadolu'ya kadar genişletmeyi amaçlar. İçinde birçok ülkenin yer aldığı ortak bir girişim sonucu oluşturulmaya çalışılan yol, Roma'dan başlayarak Avrupa ve ülkemizdeki varolan aktif kültür yolları üzerinden gelerek Antalya Demre'de sonlanır. Avrupa'dan (Roma) Demre'ye sırası ile Via Francigena del Sud, Via Egnatia, Sultanlar Yolu, Hoşgörü Yolu, Mysia Yolları, Evliya Çelebi Yolu, Frig Yolu, Aziz Paul Yolu ve Likya Yolu üzerinden Demre'ye ulaşır.

Yürüyerek Öğrenmek: Jeosit Güzergahları

Yürüyüş yolları bir bölgeyi ve kültürü her yönü ile keşfetmenin en iyi yoludur ve birçok açıdan farklı deneyimler kazandırır. Örneğin gastronomi yolları büyük şehirlerde tadacağınız bir yemekten çok daha fazlasını, yemek kültürünü bölgenin coğrafik, ekolojik ve kültürel boyutlarıyla algıma sunar, yemek kültürünün arka planını etraflıca kavramamızı sağlar.

Yürüyüş yolları, aynı zamanda gözden uzak, araçla girilemeyen yerlere nüfus ederek bir bölgenin doğal, jeolojik ve saklı kültürel güzelliklerinin etraflıca görülmesini de sağlar. Bu, jeolojik oluşumlar için de geçerlidir. Jeolojik oluşumlar genellikle kolay ulaşılır yerlerde değildir, yürüyüş yolları bu alanlara ulaşmayı kolaylaştırır, jeositlerin yakından görülmelerini sağlar.

Anadolu her açıdan olduğu gibi jeolojik oluşumlar açısından da zengindir. Ülkemizde jeolojik oluşumların yürüyerek keşfedilebileceği yürüyüş yolları vardır. Friglerin ayak izlerini takip eden Frig Yolu aynı zamanda çok zengin jeolojik oluşumların olduğu bölgelerden geçer (Şekil 5). Frig Yolu'nun yanı sıra jeolojik oluşumlara odaklı iki yürüyüş parkuru daha vardır (Şekil 6). Bunlardan biri Kızılcahamam-Çamlıdere Jeopark ve Kula Volkanik Jeopark'tır.

Şekil 5. Frig Yolu güzergahında bulunan jeolojik oluşumlar.

Kızılcahamam-Çamlıdere Jeopark'ı ülkemizin ilk jeoparkıdır. Ankara'nın Çamlıdere ve Kızılcahamam ilçelerine yayılmış olan bu park 23 jeositi barındırır. Jeositler arasında fosil ağaç ormanı, peribacaları ve bazalt sütunları görülebilir. Başkent Ankara'ya çok yakın olması ve bölgenin yürümeye özendirici doğası Ankaralı birçok yürüyüşçüyü çekmektedir.

Manisa'nın Kula ve Salihli ilçelerindeki Kula Volkanik Jeopark'ı, Unesco tarafından tanınan ülkemizin ilk jeoparkıdır. 2013 yılında ziyaretçilere açılan parkta ziyaretçi merkezinin yanı sıra park içindeki önemli jeositlerin görülebilmesi için oluşturulmuş 12 kilometre uzunluğunda yürüyüş parkuru bulunur.

Şekil 6. Frig Yolu güzergahında bulunan jeolojik oluşumlar.

Jeoloji ile ilişkilendirilebilecek kültür rotalarından biri de Avrupa Megalitik Kültürü Rotası'dır (Megalithic Route). Avrupa Konseyi Kültür Rotaları tarafından 2013 yılında tescillenen bu rota İsveç, Danimarka, Almanya, Hollanda, Birleşik

Krallık, İtalya ve Fransa'yı içine alan 8 Batı Avrupa ülkesinde, tarih öncesi toplulukların çeşitli amaçlarla inşa ettikleri ve tarih öncesi Avrupa'nın mimarisini şekillendiren anıt, mezar ve kutsal mekanlar gibi yapılarda kullandıkları büyük taşların izlerini sürer.

Sonuç

Kültür ve yürüyüş yolları bir kültür, bir bölgeyi, tarihi bir olayı veya milyonlarca yıllık süreçte oluşmuş jeolojik siteleri doğal çevresi ile ilişkilendirerek etrafıca tanımak ve çevresel farkındalığı arttırmak açısından doğaseverlere farklı bir deneyim sunar. Yürüyüş yolları, araçlarla ulaşılmayan, gözden uzak doğal ve kültürel değerleri görmek için de iyi bir fırsat sağlar. Ülkemizde ve dünyada çok farklı temalı, bazılarının uzunluğu binlerce kilometreyi bulan kültür ve doğa yürüyüş rotaları vardır ve bunların sayısı her geçen gün artmakta, daha çok insan bu yollarda yürümektedir. Oluşturulması masraflı olmayan ve herhangi bir yatırım gerektirmeyen, insanlara çevre bilinci ve farkındalık kazandıran bu yollar, turizmi kırsal alanlara kaydırarak sürdürülebilir kırsal kalkınmayı teşvik eder, kaybolmaya yüz tutmuş kültürel değerlerin korunmasına ve canlanmasına katkıda bulunur.

Kaynakça

- [1] Akurgal E. Anadolu Kültür Tarihi, Tübitak, 19. Baskı, 2008.
- [2] Boyraz S. ve Yedek Ö. Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, Haber Bülteni, Sayı:2, 2012.
- [3] Demirel E. Kızılırmak Havzası Gastronomi ve Yürüyüş Yolu rehber kitabı, Çorum İl Özel İdare Yayını, 2012.
- [4] Eker M. Hayalden Gerçeğe Kızılcahamam Çamlıdere Jeoparkı, Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi, 2012.
- [5] Karataş E. Kültür Rotaları Planlama Rehberi, ÇEKÜL Vakfı - Tarihi Kentler Birliği Yayınları Kılavuz Kitapçıklar Dizisi 3, 2015.
- [6] Sanı H. Frig Yolu Rehber Kitap, FSK Yayınları, 2013.